

KELEMEN ERZSÉBET

A puska nehogy rossz kézbe kerüljön!

L. Simon László: Ki viszi a puskát?

Emlékezet és politika

KELEMEN ERZSÉBET (1964) Debrecen

„Két hete az íróasztalom mellé a padlóra helyeztem Ady bronzba öntött halotti maszkját. Nézegetem, kerülgetem, mint egy földre kiterített halottat. Éjszakánként a vaskályha pislákoló fénye mellett kibotorkálok a mosdóba, elmegyek a szőnyegen nyugvó test mellett, rá nem taposok, át sem lépek rajta, óvatosan és tisztelettel kerülöm meg, akár a vadász a frissen elejtett nagyvadat. Kísérteties mindez: »Remegve, bújva, lesve, lopva / Nézni egy idegen halottra.«”

A részlet L. Simon László *Ady 100* című esszéjéből való. A *Ki viszi a puskát? Emlékezet és politika* című kötetének ez lett a nyitó esszéje, és számomra is ez az esszé volt a legelső, amit a készülő kötet művei közül megismerhettem. A gimnázium tizenegyedik évfolyamának diákjait, akik a *Klasszikus modernség a magyar irodalomban* témakörben foglalkoznak Ady költészetével, megérintette a kortárs megemlékezés.

„Bensőséges hangvétel jellemzi a bevezetést, [az író] az ereklyére tisztelettel gondol, óvatosan lépked a pislákoló fényben, nehogy bántódása essen” – írja az egyik tanuló, Tóth Mónika a nyitó sorokról. „A maszk helye vitatható – írja egy másik diák, Demjén Dávid az esszéelemző dolgozatában –, hiszen felmerül bennünk a kérdés: Ha valami ekkora eszmei és tárgyi értékkel bír, akkor miért tennénk azt a padlóra?” A választ is megadja: „Ha az íróasztalra vagy egy polcra teszi, akkor nem került volna vele olyan bensőséges viszonyba, mert nem kellett volna kerülgetnie, vigyáznia rá.” Egy másik fontos megjegyzés: „Ady halotti maszkját [az író] még az éjszaka sötétjében is tiszteletteljeseen megkerüli, és nem átlépi” (Kovács Kristóf).

A művészi szöveg egyik eszközét, a képszerű beszédet is értelmezi az egyik diák, Stiegelmayr Hanna: A tisztelet Ady iránt a hasonlatban is tetten érhető. „Régen a vadászok a frissen ejtett vadat nagyon megbecsülték és tisztelték, egyes népek a vad elejtésekor imát is mondtak az állatért.”

Az is kétségtelen, hogy „a nagy költőt ma is sok támadás éri”. L. Simon viszont felhívja a figyelmünket arra, hogy „Adynak nem a személyes életútja, hanem a költészete a példa, nem emberi gyarlóságából, hanem a szavaiból, mindent elsöpítő erejű gondolataiból meríthetünk erőt magunknak”. Ehhez kapcsolódnak a műértelmező szöveget alkotó tanulók további megállapításai: „Az esszéíró azt szeretné, hogy végre ezektől a sallangoktól mentesen szemléljük a költészetét” (Karpács Máté János), „segít belátni és rádöbbeneni [minket] arra, hogy külön kell választanunk Ady magánéletét a költészetétől” (Stubián Bence), a költő „nem az életével, hanem a költészetével és szavaival állít példát [...]», »fölszemes számon kérni Adyn az életformáját«. Valóban szükségtelen ilyen kritikákkal illetni, mert mindez semmit nem von le Ady költészetének értékéből” (Demjén Dávid).

A gondolatot továbbfűzi az egyik humán tagozatos tanuló, Adorján Dóra: „Úgy gondolom, a mű egyik legnagyobb mondanivalója, hogy tanuljunk meg szakítani az előítéleteinkkel, és ismerjük meg mindent és mindenkit rendesen, mielőtt képet alkotunk róla.” Stiegelmayr Hannának erről a problematikáról eszébe jut a Queen rockegyüttes egykori énekese és dalszerzője is, „Freddie Mercury, aki fiatalon hunyt el kicsapongó életmódja miatt, de dalai örökre fennmaradtak, mint ahogy Ady versei is”.

L. Simon László Ady Endre halálának 100. évfordulójára írt esszéje mellett más centenáriumi rekvium is található a kötetben. A *reménytelenség győzelme* című a trianoni trauma 100. évfordulójára megírt megemlékezés, amelyet sem a kolozsvári Korunk, sem a Magyar Nemzet nem akart közölni. Végül a Kortársban látott napvilágot. „Nehéz felfogni az ellenállást, hiszen olyan eszme-futtatással találkozunk az olvasó, amelynek lényege nem a siránkozás, hanem a megmaradás győzelmének hangsúlyozása”¹ – állapítja meg Bakonyi István az írás megjelenésének kálváriaútjáról szólva. A centenáriumi emlékezés másik példája a nagy háború befejezésének 100. évfordulójára írt *A sebzett hős* című esszé, ami a Tokaji Írótábornak a *Halottak élén, Az első világháború a magyar irodalom-*

ban és művészetekben című programsorozatában hangzott el 2018. augusztus 17-én. Az emlékezés „személyes, mert az apa szólal meg benne, az apa, aki gyermekeit elviszi az emlékezés színhelyeire. A középpontban pedig a magyarságtudat áll, és a kötelességérzet az utódainkkal szemben.”²

L. Simon László a *Ki viszi a puszkát? Emlékezet és politika* című kötete négy cikusból épül fel: *A reménytelenség győzelme* a trianoni trauma 100. évfordulójára Varga István társszerzővel megírt emlékezés központi írása mellett olyan beszédeket tartalmaz, amelyek a századforduló és/vagy a 20. század első évtizedeit kultúrpolitikailag is meghatározó egyéniségeit emeli ki (Prohászka Ottokár, Klebelsberg Kunó, Magyary Zoltán, Apponyi Albert), de a már említett nyitó esszén, az Ady-hommage-on kívül megemlékezik a festő- és grafikusművész Aba-Novák Vilmosról is. A *sebzett hős* esszéről elnevezett ciklus a Tokaji Írótáborban elhangzott további szövegeit őrzi, az *Egy új gyár születése*³ az agrárium iránti érdeklődésének lenyomata, amelyben a magyar cukoripar kálváriáját mutatja be (a kilencvenes évek privatizációja során a külföldi befektetők a tizenkét cukorgyárunkból tizenegyet bezártak), az *Intézményes kultúrpolitika* című ciklus a művelődés virtuális tereinek problematikáját tárgyalja, valamint az identitásmegőrzés mellett magában foglalja a kötet címadó írását is. A ciklust és a kötetet is záró részben pedig Závogyán Magdolna interjúolja meg az író a szellemi és lelki nemzetegyesítés kérdéskörében.

Az író az első ciklusnak *Széchenyi – Klebelsberg – Magyary* című írásában Széchenyit idézi: „A megmaradás záloga az önazonosság: a kultúra és a nyelv megőrzése, valamint továbbörökítése.” Ahogy Klebelsberg is jelezte: semmit sem érnek „a nagy tervek, a távlatos célok, a szárnyaló fantázia, ha mindeközben nem figyelünk az identitásunkra”.

A nemzeti és közösségi identitásunk, a megmaradásunk záloga viszont veszélybe került a rendszerváltozás utáni időszakban is, hiszen ne felejtjük el a Kádár-korszak súlyos utóhatásait, amiről a kötet előszavában Boross Péter ezt írja: „Az akkori világ pozícionáltjai közül sokan váltak a rendszerváltoztatás után magyar- és nemzetellenes mozgalmak zászlóvivőivé.” Ez szoros kapcsolatban van a morállal. 2006-ban, a Gyurcsány-kormány idején ez vált még inkább kézzelfoghatóvá, amiről Láncki András így ír: „Ami újdonság, hogy a jelenlegi gazdasági-vezetési hanyatlást erkölcsi válságként kezdjük felismerni. Mintha ez idáig is nem erről lett volna szó.”⁴ XVI. Benedek pápa is utal az összefüggésre: „A [...] válsághelyzetek – akár gazdasági, élelmezési, környezeti vagy társadalmi jellegűek – alapjában erkölcsi gyökereűek.”⁵ Az emberiségnek tehát újra fel kell fedeznie az értékeket. Azt a szilárd alapot, amelyre jobb jövőt építhetünk mindenki számára.

Az identitáskérdés, az önazonosság megőrzése ezért is domináns elem az L. Simon-esszééletműben, így a 2020-as kötetben is. Hiszen ez is állandó feladat. Szintén morális kötelezettség és kötelesség. Ez vált nyilvánvalóvá a 2010-ben kezdődő kormányzás számára is. Nemcsak az országot fenyegető gazdasági katasztrófát hátrították el, az új közjogi kereteket teremtették meg, és az alkotmányos rendszert szilárdították meg, de komoly kulturális fejlesztéseket is végeztek. A FIDESZ-KDNP programja szerint a kultúrát a politika fókuszába kell emelni, és minden gazdasági, kül- és geopolitikai törekvésnek az identitásunk megerősítését és megőrzését, az emlékezetpolitikai törekvést kell szolgálnia. Mindez most is, 2021-ben kiemelten fontos, hiszen az Európai Unióban és a világban „a nemzetállami kereteket, a keresztény kultúrát, a kisebb nemzetek anyanyelvi kultúráját, az őshonos kisebbségek identitását veszélyeztető” kulturális háború folyik. A 2019. évi CXXIV. törvény is alapszabályként rögzíti ezt a törekvést: „Magyarország felelősséget vállal a nemzeti kultúra megőrzéséért és a nemzeti identitás megerősítéséért.”⁶

L. Simon László nemcsak a legszélesebb fórum szintjén, de szűkebb környezetében is erre fókuszál. Nevezetesen: az identitásmegőrzés szempontjából miképpen lehet a jövő nemzedékének minél többet átadni az identitást meghatározó hagyományainkból, műveltségünkből, magyarságtudatból. Abban a világban, amelyben a múzeumoknak, az intézményi közösségi tereknek olyan konkurenciái jelentek meg, amelyek „a potenciális közönséget a valóságos kulturális terekből a virtuálisakba csábítják át”. A cyberkor kihívásaitól viszont nem tart. Szerinte, ahogyan a fotográfia sem váltotta le a festményt, és a mozifilmek sem csökkentették a színház népszerűségét, „úgy a mai technikai eszközök és az általuk generált új közlési formák, alkotási módok és új műtípusok sem kérdőjelezik meg a hagyományos múzeumok létjogosultságát”. Az identitás erősítésre, -átadásra pedig példát is mutat: „A gyermekeimmel közös utazások, nyaralások programjait mindig úgy tervezem, hogy legyenek bennük olyan látnivalók, amelyek a felmenőik személyes történeteikhez, nemzetünk Kárpát-medencei jelenlétéhez vagy az egykori országhatáron is túlmutató szerepvállalá-

sukhoz kapcsolódik. A magyar emlékek felkutatása és felkeresése ugyan fárasztó a kamaszodó lányoknak, mégis beépül az identitásukba, éppen ezért talán nem hiábavaló vállalkozás.”

S példaképeket is állít eléink, akiknek a szava ma is aktuális, akiket követhetünk: Apponyi Albertet, Klebelsberg Kunót, Magyary Zoltánt, Prohászka Ottokárt és Széchenyi Istvánt.

Az életpályájuk és -műveik figyelmeztetnek bennünket arra – írja L. Simon –, amit a legnehezebb betartani, és amiről Széchenyi így vallott: „Nem, mi nem születtünk reformátoroknak, előbb mi magunkat kell megreformálnunk. Látogatnunk kell az alázat, az önmegtagadás iskoláját.” Az alázat pedig szoros kapcsolatban van a szolgálattal (a szolgáló szeretet alapja), a hazáért, a nemzetért való áldozatvállalással, ami Magyary szerint a közigazgatás mértékét, egyetlen létjogosultságát jelenti.

Knausz Imre figyelmeztet bennünket arra, hogy mai világunkban a siker biztosítéka az, ha „kelő érzékenységgel észleljük szűkebb és tágabb környezetünk elvárásait”, és jól tudunk azokhoz alkalmazkodni. „Ebben a helyzetben a műveltség »jellemerősítő«, identitásteremtő funkciója rohamosan veszít a jelentőségéből, és a műveltség közvetítésére létrejött iskolák legitimációs válságba kerülnek.”⁷ A középpontba valóban a praktikus tudás került, és az identitást sokkal inkább meghatározó humán műveltségű területek veszítettek régi erejükből. L. Simon jól látja, hogy az identitásunk szempontjából „szinte irreleváns, hogy ismerjük-e s értjük-e a dinamó vagy a számítógép működési elvét, de annak a tudása, hogy az emberiség ezeket a technikai újításokat két magyarnak, nevezetesen Jedlik Ányosnak és Neumann Jánosnak köszönheti, valóságos identitásformáló erővel bír, a nemzeti büszkeségünket dagasztó, a műveltségünk részét képező információk”.

Az önazonosságot, a nemzeti identitást gyengíteni kívánó erőknek ezért is fontos fókuszpontjai a bölcsészeti területek. Takaró Mihály is jelzi, hogy „nyilvános polémia csak az identitásképző tárgyak esetében keletkezik, amelyek a nemzeti identitást és a világnézetet érintik, ez főként a magyar [nyelv és irodalom], a történelem, de a vizuális kultúra és az ének-zene is”. A támadás sokféle lehet. Értékeket támadnak meg, a korhűség miatt egy „korlenyomatot”, és a mai korszellem nevében akarnak alapműveltséget és értékeket közvetítő kötelező olvasmányokat levenni a listáról. Ezek a kritikus erők elfeledkeznek arról, hogy téves hozzáállás, szakmailag inkorrekt dolog, ha a 21. század szerint értékelünk egy korábbi társadalmi valóságban keletkezett művet. Ha így tennénk, kirekesztenénk „a múlt teljes irodalmát”. Valóban igaz, amit Takaró Mihály vall: „A múltat nem megváltoztatni, hanem megismertetni kell a fiatalokkal.”⁸

Alexa Károly a 20. századi magyar történelem oldaláról utal arra, hogy „a történelmi múlt egyes szakaszainak, eseményeinek értelmezése, egyik vagy másik személyiségének a megítélése mennyire ki van szolgáltatva az értelmező és ítélkező jelen ideológiai elkötelezettségének és politikai érdekeinek [...]. Alighanem többel is a kellenél.” Szerinte mindez annak tulajdonítható, hogy „a századelős békeidőktől a nemzeti közélet teljes szerkezetét átrendező századvégi rendszerváltozásig több, egymástól radikálisan eltérő politikai rezsim volt hatalmon – eltérő érdekekkel, ízléssel, hagyománytudattal, az ezeket érvényesíteni képes erővel és kultámogatással. S ezek mindegyike – ha volt rá ideje – nagy lendülettel látott neki a múlt meghódításának – felfedezésének is, megtagadásának és újratereztetésének is.”⁹

Ezért is domináns kérdés, hogy ki vigye a puskát. Az értelmiségiek, avagy a politikusok? L. Simon László utal arra, hogy a magyar irodalomtörténetben a klasszikus magyar írószerep soha nem állt távol a politika világától (az ő pályafutása is példa erre), de hangsúlyozza, hogy a politikusi szerep vállalását nem keverhetjük össze „a politikáról való értelmiségi véleményalkotás felelősség- és kockázatmentes gyakorlatával”. Hiszen kétségtelen, hogy a politikusi hivatásnak komoly kockázata és számos negatív egzisztenciális következménye is van. Utal is ezekre a megpróbáltatásokra, a „durva, hazug, az ember családját, szüleit és gyermekeit sem kímélő karaktergyilkossági” kísérletekre, amikor az otthon elé „hetekre letáboroznak a »médiamunkások« és a »civil« politikai aktivisták”, akik aztán sem a házastársat, sem az iskolából hazatérő gyermekeket nem kímélik.

Lánczi András is foglalkozik a kérdéssel, az értelmiség szerepével, és vizsgálja, hogy az intellektuel kellőképpen betölti-e a hivatását, hitelesen tájékoztatja-e a társadalmat, a közügyek iránt érdeklődőket, valamint a politikai elitet a valóságról, a folyamatokról, az összefüggésekről, vagy csak kiszolgálja-e a hatalom érdekeit.¹⁰

A modern tömegdemokráciában a politikai hatalom megszerzése és megtartása nem értelmiségi műfaj – jelzi az író-politikus, de a jó kormányzáshoz, különösen a kultúrpolitika alakításához elengedhetetlen a műveltség. Egy életre szóló élményét említi meg ezzel kapcsolatban: Orbán Viktor

miniszterelnök amikor 2014-ben összehívta az akkor felállt új kormány valamennyi miniszterét és államtitkárát, „a kormányzás elméleti alapvetéséről szóló előadását egy kötelezőolvasmány-lista kiosztásával zárta. A listában olyan félszáz társadalomtudományi, elméleti kötet címeit találhattuk meg, amelyeknek az elolvasása valóságos szellemi kalandozást jelent” – emlékezik vissza az író-politikus L. Simon László.

Hogy ki vigye a puskát, az értelmiség vagy a politikusok? Erre nem könnyű felelni. Márai is azt írta: „Magyarország is csak a minőség igényével élhet és maradhat fenn az új Európában; nincs módunk középszerűnek lenni.” L. Simon László Andrászt is idézi, miszerint „A rendszerváltás az értelmiség műalkotása. A mai politikusok jelentős része egykori értelmiségiként vett részt az új rend megtervezésében, ezért a politikus és az értelmiség erkölcsi felelőssége közös.” Viszont az esszé-író-politikus szerint „a puskát [...] annak kell vinnie, akit erre demokratikus körülmények között felhatalmaztak. S miközben az egyéni gondolkodók, szellemi tekintélyek véleménye igenis sokat számít, nem szabad elvitatni a döntés jogát azoktól, akiket a nép ezzel felruházott, legfeljebb választásról választásra vissza lehet tőlük venni ezt a jogosítványt.”

Klebsbergre is hivatkozva alapnak és viszonyítási pontnak a kultúra minőségét tartja. Egy politikai időszak mérlegének meghúzásánál is az számít, hogy „a közpolitikák összessége mennyiben szolgálta államalkotó nemzetünk és nemzeti kultúránk megmaradását és megerősödését, alapvető értékeinknek újabb és újabb nemzedékek számára való továbbadását”.

A kurzusépítés alapjai is ezek: a kultúra és identitás. Ennek megfelelően identitásőrző és -megerősítő programokat hoznak létre. Hiszen „Magyarország éppen attól marad magyar ország, ha a kultúra, a nyelv, a történelmünkhöz és a hagyományhoz való viszonyunk alapjai nem változnak, s azok a jövőben is abroncsként fogják össze az itt élőket és az innen elszármazottakat” – írja L. Simon László. Orbán Viktor miniszterelnök szavaival, a cél, hogy „Magyarország magyar ország maradjon. [...] a kultúrpolitikának az a feladata, hogy azokat a személyeket és csoportokat, akik értékeket hoznak létre, megbecsülje, elismerje és alkotásra sarkallja, az így megszületett mintákat pedig a megfelelő formák és csatornák megtalálásával eljuttassa az emberekhez – ha úgy tetszik: a tömegkultúra részévé tegye.”¹¹ Békés Márton is jelzi a történelmi szükségszerűséget: „a kultúrát a politika fókuszába [kell] emelni, és az – európai, s azon belül a magyar – identitásunk megerősítését kell az előttünk álló időszak fő feladatákként definiálni”.

A kormánynak a kultúrát, ezáltal a magyar identitást támogató programjai példaértékűek, az állami költségvetés kulturális téren történő vállalásai kimagaslóak. Az igazgatás strukturális változásai, a számos új program elindítása, a felújítások és beruházások, a modern városok létrejöttét segítő komoly fejlesztési kezdeményezések, valamint az emlékezetpolitikai törekvés, a kiemelt évfordulók mind-mind ezt jelzik. A *Ki viszi a puskát?* kötetben L. Simon László a legfontosabb kulturális, fejlesztési, emlékezetpolitikai kormány munkákat összegyűjti, értékeli. Ezeknek a tevékenységeknek egyik fontos mérföldköve a közművelődési szakterület és a Kárpát-medencei művelődési szervezetek feladatellátására létrehozott Nemzeti Művelődési Intézet lakiteleki létesítménye, amely 2017. január elsején kezdte meg szakmai tevékenységét.

A nemzeti identitástudat erősítésére, a művészeti képzés és nevelés iskolarendszeren kívüli biztosítására L. Simon László Kápolnásnyéken – a miniszterelnöki outsourcingról való iránymutatás után és Lezsák Sándor inspirációjára, a Nemzeti Művelődési Intézettel és a Lakitelek Népfőiskolával együttműködve – művészeti népfőiskolát hozott létre. A Kárpát-medencei Művészeti Népfőiskola központja a Halász-kastély lett, amiben állandó tárlat, időszakos kiállítóhely, kávézó és múzeumshop is működik. A népfőiskola tevékenysége folyamatosan bővül. A szabadtéri színpad megvalósítása mellett terveznek még alkotótáborokat, keramikus, tűzzománc, ikonfestő, kőfaragó, bronzöntő, nemezelő stb. művésztelepet, bronzöntő és tűzzománcégető kemencékkel, valamint 3D-s nyomtatókkal, plotterekkel, digitális központtal felszerelt műhelyeket stb., és a népfőiskola bázisait az ország számos pontján és a határon túli magyar közegben is ki szeretnék építeni.

A kultúra és identitás kapcsolatáról, a kurzusépítés alapjairól szólva L. Simon László kiemeli, hogy a kormányzati munka során a szándékuk egyértelműen az, hogy olyan alapokat tegyenek le, olyan identitásmegerősítő programokat hozzanak létre, amelyek révén a mögöttük hagyott évtized és az előttük álló időszak „egy szellemileg is jól körülhatárolható politikai-kulturális korszakká álljon össze”. Ilyen identitáserősítő programok színtere lett tehát a kápolnásnyéki Halász-kastély, amelynek tevékenységi körét évről évre bővítik.

A népfőiskola feladatköre a kulturális közösség-szervezés számos területére kiterjed, így a szervezők az előadóművészeket is támogatják, bemutatók, fellépési lehetőséget kínálnak fel nekik. Az oktatás mellett a művésztanárok pedagógus-továbbképzését is fontosnak tartják, valamint az irodalmi táborok szervezését, az irodalmi esteket és rendezvényeket a széles közönség számára.

A népfőiskola Csákvártól bentlakásos képzési központot is szeretne létrehozni és működtetni. A Gutenberg-projekt keretében pedig Budapesten a teljesen romos Gutenberg Otthon műemléképület felújításával egy előadó-művészeti központot kívánnak létesíteni, amely a Művészeti Népfőiskola rendezvényei mellett a népfőiskolai hálózat fővárosi bemutatkozására is alkalmas lenne, valamint a Hungarikum-program rendezvényeit is lebonyolítaná. A Csajághy Laura Színpad és a Levendula Színpad ugyancsak kultúrmissziós feladatot tölt be a kápolnásnyéki népfőiskolai projektben: a szélrőzsa minden irányában művészeti bázisiskolákat igyekeznek kiépíteni.

A Kárpát-medencei Művészeti Népfőiskola kiadót is alapított: a Koszorú Kiadó a település születtje, Vörösmarty Mihály irodalmi lapjáról kapta a nevét.

A kápolnásnyéki Halász-kastély a 19. században a Velencei-tó környékének kulturális központja volt, és most az iskolarendszeren kívüli élethosszig tartó tanulást, a sokszínű, sokoldalú felnőttképzést, művészeti képzést, továbbképzést és nevelést biztosítva, a gazdag művelődési programokkal és a kultúra iránt érdeklődők megszólításával nemcsak betölti újra ezt a szerepet, de a Kárpát-medencei kortárs művésztsadalomnak és az összmagyarságnak is egyik jelentős bázisává válik.

A Kárpát-medencei összmagyarság szellemi központjainak kiépítését és erősítését szorgalmazta a 2020. évi megemlékezések sorában a Trianon 100 című kormányzati program is.

Ami száz évvel ezelőtt, 1920. június 4-én történt, példátlan tragédia a történelmünkben: az ország 282 ezer négyzetkilométernyi területéből csak 93 ezer, 20,9 millió lakosából csak 7,6 millió maradt meg. Minden harmadik magyar valamelyik szomszédos országhoz került. S ezáltal veszélybe sodródott az önazonosságuk „emelkedett és átszellemült védelme”. A szegényteljes trianoni országdarabolásról szólva mondja Bertha Zoltán, hogy a nemzeti megmaradás „erőszakos ellehetetlenítése, az egyetemes nemzeti vallásos megtartóerő meggyengítése [...] több is, mint egyszerű, puszta nemzeti sorskérdés. Az egyetemes emberiség, az isteni teremtésrend meggyalázása, a teremtett szellemi univerzum gazdagságának semmibevétele.”¹²

Bár a pandémia a tervezett trianoni megemlékezés-programokat módosította, viszont a lehetőség keretein belül a méltó múltidézés, a trauma-elbeszélés, illetve a jövőbeli feladatok rögzítése megvalósult.

L. Simon László és Varga István *A reménytelenség győzelme. Trianon 100* című közös írásukban kiemelik, hogy az évforduló „alkalmat teremt a számvetésre, de nem a kurucos kocsmái asztalcsapkodásra, hanem az elmélyült odafigyelésre és elemzésre”. S Trianon Mohácsnál hiába nagyobb kataklizmája a magyarságnak, nem fog addig történelemmé válni, „amíg nem fejeződik be az elszakított magyar közösségek erőszakos asszimilációja, műemlékeink, történelmi emlékhelyeink, temetőink kisajátítása és múltunk meghamisítása. A számok nem hazudnak – vallják a szerzők –: a felvidéki több mint egymillió magyarból már ötszázezren sem vagyunk, a két és fél millió egykor Erdélyben élő honfitársunk lélekszáma napjainkban legfeljebb egymillió-kettőszázezer, a délvidéki színmagyar részeken – Szabadkán és a határ menti részeken – a magyarok lélekszáma egyharmadára csökkent, és akkor még nem beszéltünk a Baranyában, a Mura mellékén, Horvátországban és Burgenlandban élő magyarjaink mérhetetlen veszteségéről. A nemzetünk kultúrtörténeti kincseihez tartozó templomokban és katedrálisokban már nincsenek vagy alig vannak magyar nyelvű misék.” De nem akarnak a szerzők elmenni a panasz-kultúra és sérelmi politizálás irányába, hanem igyekeznek olyan irányból megközelíteni a kérdést, hogy „mit tehetünk mi magunk annak érdekében, hogy Kárpát-medencei megmaradásunk ne legyen kérdéses a jövőben se”.

Erre utal Márai Sándor is: „Számomra Trianon trauma volt; fél életemen át kínlódtam vele. Már nem az. Az igazi trauma számomra nem az a Magyarország, amely elveszett – a történelmi –, hanem az, amely megmaradt.”¹³ L. Simon szerint: „hogy a mai Magyarország számunkra és a következő nemzedékek számára ne jelentsen traumát, ahhoz az is kell, hogy a sorsfordító tragédiákat feldolgozzuk, azokból tanuljunk és ne felejtünk!” A trianoni trauma meghaladása tehát „komoly és folyamatos emlékezetpolitikai munka”.

Bertha Zoltán a magyar nemzet megmaradásáért, a kereszténységért, az egyetemes magyar kultúra védelméért szintén sokat tesz előadói és írói tevékenységével, a hazájához való hűségével,

a hitéről szóló tanúságtételével. Ő írja a *Nemzet a csillagokban* című esszéjében a következőket: „a megmaradás záloga a helytállás; mindig és mindenütt, a szellem jelzőfényeitől vezérelve. Általános érvényű, vagyis jelképes és egyetemes szellemiségében értendő Sütő András költői szépségű és igazságú tézise is mint Erdély »tizenegyedik parancsolata«: »itt maradni kell akkor is, hogyha nem lehet«. A kisebbségi élet ajándékairól érkező László Dezső szerint a »világon – ha sok országba van is szétszakítva és széjjelszórva – csak egy magyarság létezik.«¹⁴

A diktatúra bukása után Antall József miniszterelnök lélekben 15 millió magyar miniszterelnökének nevezte magát. Első szimbolikus lépés volt ez a határon túl élő magyarság felé. „A 2010-es politikai fordulat után pedig az új Alaptörvény is egyértelműen megfogalmazza, hogy a magyar államnak kötelességei vannak a határon túli magyarsággal szemben. Nagyon hosszú volt az az út, amíg eljutottunk odáig, hogy a magyar állampolgárságot önkéntesen felvehetik a határon túli magyarok. Ez egy lelki rehabilitációs munka is volt, de emellett nagyon fontos kulturális mozzanatai is vannak – írja L. Simon László. – A szocialista kormányzás 2002 utáni nyolc esztendeje például a 1998 és 2002 között kiépített határon túli magyar kulturális támogatási rendszert is lerombolta. 2010-ben szinte elölről kellett kezdenünk a munkát.”

A Závogyán Magdolnával való beszélgetéskor az író-politikus megfogalmazza a további feladatokat és problémákat is. A kommunizmus negyven éve sajnos „leszoktatott bennünket a civil aktivitásról” is. Pedig például a magánmecenatúra rendszere a két világháború között virágzott Magyarországon, és ez a rendszerváltozás időszakában már szintén nem volt meg. A civil világ újratereztésének feladata mellett a másik nagy problémának látja az irigység kultúrájának térhódítását kulturális és szociális téren egyaránt. Ebben szintén a szocializmus felelősségéről szól.

A magyar közművelődési intézményrendszer érték. Az ő gyermekkorának, mint ahogy sokunkénak is, meghatározó része volt a kistelepülésen működő községi könyvtár és művelődési ház: „A kettő között éltem az életemet: szakkörökre jártam, kézműveskörbe, agyagozni tanultam, zenélünk, és persze mindent elolvastam, amit a könyvtárosok a kezembe nyomtak. Olyan dolgokat tanultam meg gyerekkoromban a művelődési házban, melyek bennem élnek, és amelyekhez ragaszkodom.” De belátja és felhívja a figyelmünket arra, hogy a közművelődési intézményrendszer komoly változásokra kényszerül, hiszen az internet világa teljesen átalakította a kommunikációt, a művelődési, olvasási, a könyvtárba járási szokásainkat. Így került a figyelmé középpontjába a népfőiskola megvalósítása, széles körű kiterjesztése is, amellyel a Trianon által elszakított magyarságot is be tudja vonni az anyaország kulturális vérkeringésébe.

A pezsgő kulturális életet az évfordulókra való megemlékezés-sorozattal, igényes kulturális programokkal is biztosíthatjuk. L. Simon László 2020. november 18-án a parlamenti felszólalásában a Petőfi-emlékév támogatására, megszavazására biztatta képviselőtársait. Kiemelte az irodalmi emlékévek hatékonyságát, komplexitását: a megfelelő források biztosításával képesek az irodalom, az irodalomoktatás mellett a társművészeteket és az örökségvédelmet is megtermékenyíteni, lendületet, inspirációt adni.

Az előtte hozzászóló képviselő, Simicskó István frakcióvezető Szerb Antalnak Petőfiről írt bevezető mondatát idézte (*Petőfi neve a magyar tudatban egyértelmű a költővel*). Ezt folytatta a felszólalásában L. Simon László:

„Ő az a költő, akinek a képe a legerősebben és a legigazibb vonásokban él bennünk, akit nem kell a könyvszerű feledésből kiásni, akinek értékeit nem kell revízió alá venni. Petőfi eleven volta a legszebb bizonyítéka annak az egyébként sokszor tagadott ténynek, hogy a magyarság meg tudja becsülni irodalmi nagyjait. [...] Kétségtelen, hogy Petőfi döntő fordulat a magyar irodalomban, olyan fordulat, mint a Felújulás vagy a Nyugat-mozgalom. [...] Valami olyan újat hozott, ami az előzményekből egyáltalán nem következett, ami szakítás volt a múlttal és előlről kezdés.”

„Azért fontos ez a Szerb Antal-idézet – folytatta a beszédét L. Simon –, mert számunkra két dolog egyértelművé válik belőle. Egyrészt az, hogy Petőfi megítélésében – ahogy már Szerb Antal korában is – ma is minden bizonnyal közmegegyezés van. Nincs vita közöttünk abban, függetlenül attól, hogy melyik politikai pártra szavazunk, miképpen gondolkodunk magyar irodalmi kánonról, értékről, esztétikáról, hogy Petőfi a magyar irodalom egyik legnagyobb alakja. Ebben közmegegyezés van. S mindez méltóvá teszi őt arra, hogy egy nagyívű emlékét rendezzünk a születésének 200. évfordulóján. Ugyanakkor a Szerb Antal-idézetből az is kiderül, hogy Petőfit azért

is állíthatjuk példaként a jövő nemzedéke elé is, mert egyszerre volt képes a tradíciót továbbvinni, ugyanakkor azt teljesen megújítani. Ez a mi konzervatív politikáinknak és kultúrpolitikáinknak is az alapja: a hagyományban gyökerezik, de valójában nem idegen tőle az új, a változás és az esztétikai értelemben vett progresszió. Ennek talán az egyik legjobb ikonja tud lenni az a Petőfi Sándor, akinek nyelvezete – hála a Jóistennek – kétszáz év elteltével is mindannyiunk számára érthető, szerethető és befogadható.”¹⁵

A Petőfi-emlékévet 2020. december 1-jén valóban megszavazta a Parlament.

„»Mikor a nyirkos éjszakák novemberben–decemberben megfosztják az erdőt lombjaitól, azt gondolnók, hogy meghalt az élet. S mikor letaroljuk a tölgyest, s kitermeljük a fáját, úgy látszik, hogy nem a fáját, hanem a lelkét szaggatták, hasogatták szét a szekercék. De sem abban a novemberi–decemberi éjszakában nem halt meg az élet, sem abból a letarolt tölgyesből ki nem vész a jövő tavasz, hanem a fölületről a mélységbe száll, és annak a letarolt tölgyesnek a gyökerei nem a korhadás kriptáiba, hanem egy új tavaszt megalapozó rétegek mélységeibe vonulnak, és biztosak vagyunk róla, hogy lesz élet, lesz virág, lesz szépség a földön megint!« És valóban: egyéni és közösségi tragédiáinkat elszenvedve hányszor vagyunk kénytelenek erőt meríteni újrakezdéseinkhez a természet csodálatos megújulásának példájából, ahogyan ezt Prohászka Ottokár is tette. Hányszor hisszük azt, hogy mindennek vége, mindent elveszítettünk, miközben az élet kíméletlenül megy tovább. A természet folytonos megújulása egyszerre ad erőt saját feltámadásainkhoz, s egyszerre figyelmeztet bennünket életünk kicsinységére és végességére. A megújulás és megmaradás kulcsa az élet továbbadásának Istentől kapott képességében van.” L. Simon László ezt a kötet első ciklusának, *A reménytelenség győzelmének* Prohászka Ottokáról szóló írásában vallotta, idézve a hercegprímás gondolatait. Ugyanakkor kiemelte azt is, hogy „nyilvánvaló, a természet végtelenségével és hatalmas erejével való szembesülésünk nem jelenti azt, hogy lemondhatunk az alakításának jogáról, lehetőségéről. Az ember kiváltsága, hogy a maga képére alakítsa a környezetét, hogy kultúrtájt hozzon létre.”

Így kapcsolódhat egybe a Petőfi-emlékévé a trianoni megemlékezésből felismert határon túli feladatokkal. Ezt a tettekészséget minden szinten fontosnak tartja az író, mert szem előtt tartja Edmund Burke bölcs megállapítását is: „A gonosz diadalához csak annyi kell, hogy a jók tétlenek maradjanak.” Ez a tenni vágyás sarkallja az írással való harcra is, a könyveknek mint fontos kultúrpolitikai üzeneteknek a kiadására, amelyekben – ahogy Boross Péter írja a kötetet ajánló bevezető sorokban – „minden egymásra rakott betű egyben a nemzet szolgálata is”. Figyelmeztető őrszemként vigyázva arra, hogy ne hogy rossz kézbe kerüljön az a bizonyos puska.

Egyetérthetünk tehát Boross Péterrel, hogy szükség van erre a könyvre. „Különösen most, amikor egyre dühödtebb támadások érik az országot és a kormányzati irányultságot kifejező felfogásrendet. Amikor a Nyugat szellemi zavarai egyre erőteljesebben törnek ránk, s ehhez hazai szövetségeseinket is szereznek. Szükség van vezető kultúrharcosokra e nem lekezelendő ellenfelekkel szemben.” (*Nemzeti Művelődési Intézet, 2020*)

JEGYZETEK

¹ BAKONYI István, *L. Simon László: Ki viszi a puskát?*, Fejér Megyei Hírlap, 2021. február 25., 13.

² Uo.

³ Az írás *Ipartörténeti pillanat* címmel az *Izocukorgyár Tiszapüspökiben* című kétnyelvű (magyar–angol) kiadvány utószavaként jelent meg. KALL Ingredients Kft., Tiszapüspöki, 2017, 57–73.

⁴ LÁNCZI András, *Értelmiség nincs is*, <https://regi.sofar.hu/2006/09/15/lanczi-andras-ertelmiseg-nincs-is/>

⁵ XVI. Benedek pápa üzenete a béke világnapjára (2010. január 1-jére), Vatikán, 2009. december 8.

⁶ 2019. évi CXXIV. törvény a Nemzeti Kulturális Tanácsról, a kultúrstratégiai intézményekről, valamint egyes kulturális vonatkozású törvények módosításáról, http://njt.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=217267.378445

⁷ KNAUSZ Imre, *Műveltség és demokrácia. Kísérletek a pedagógia bírálatára*, Demokratikus Ifjúságért Alapítvány, Budapest, 2018, 13. <http://mek.oszk.hu/18800/18805/index.phtml>

⁸ „A múltat nem megváltoztatni, hanem megismertetni kell a fiatalokkal,” KINCSES Krisztina interjúja TAKARÓ Mihállyal, Magyar Nemzet, 2021. március 10.

⁹ ALEXA Károly, *A vörös számum – a Kommün mint irodalom. Kommentár Lázár István regényéhez*, Hítel, 2017. november, 101., <http://www.hitelfolyoirat.hu/sites/default/files/pdf/13-alex.pdf>

¹⁰ Lánczi szerint nincs is értelmiségi. Azért sincs, „mert az eszméknek nem kedvez a demokrácia. A tömeguralom, a tömegizlés relativizálja az értelmiségi véleményét, hozzáértését. A demokráciában a nagy számok dik-

tálnak, a többség, vagyis a mennyiség dönt, nem a minőség. A demokrácia a kisebbik rossz, és nem a legjobb választásának az államformája, ahogy az észére támaszkodó értelmiségi szeretné. Lelke mélyén az értelmiségi a mérsékelt diktatúrát szereti, ahol az önkényuralom az ő kiváltságát – az értelmezés előjogát – is védi. Demokráciában – mi más tehetne – alkalmazkodik az értelmiségi.” LÁNCZI, *Értelmiségi... i. m.*

¹¹ <https://kdnp.hu/news/magyarország-magyar-orosz-maradjon>

¹² BERTHA Zoltán előadása Nyirő József Jézus-dramájáról, *A megfeszítettről*. <https://karpatpress.hu/video/bertha-zoltan-nyiro-jozsef-jezus-dramaja-a-megfeszitett/>

¹³ MÁRAI Sándor, *A teljes napló 1946*, Helikon, Budapest, 2007, 259.

¹⁴ BERTHA Zoltán, *Nemzet a csillagokban*, Napút, 2020. április 17. <http://www.naputonline.hu/2020/04/17/bertha-zoltan-nemzet-a-csillagokban/>

¹⁵ <https://www.facebook.com/lSimonlaszlo/videos/363616394730837>

